

4. Kulturális és történelmi emlékek nyomában

„Adatok a Csácsbozsoki erdők múltjából

1335-ben a Zalavári Apátság csácsi birtokának határjárásából tudjuk, hogy az erdőterületen milyen fák fordultak elő a leggyakrabban. A tölgyfát 17-szer, a hársfát és a berkenyét kétszer, a fűzfát és a vadkörtefát egyszer említették meg. Külön érdekessége az írásnak, hogy a hársfa neve magyarul is szerepelt benne.

A Csács és Egerszeg közötti határ körül 1372-ben kétszer jegyezték fel a fűzfát, a tölgyfát, és a vadkörtefát. Az 1373-ban kelt oklevélben a gyertyánfa magyarul, míg a tölgyfa neve latinul szerepelt. Az adatok azt mutatják, hogy elegyes, fajgazdag erdők voltak, de a tölgyesek lehettek a legnagyobb területtel. Feltűnő viszont a bükk és a fenyő hiánya.

Csács és Bozsok erdeje 1770-ben tölgy és cserfafajból állt, de először említették meg a bükköt is. A botfai határszélen 1824-ben tölgyfát, vadcsere-sznye-fát, sok nagy bükkfát említettek, de ott volt a Bántsi bükkerdő is. Megjelent a pionír nyír és a fenyő is.

Az intenzív erdőirtás következményeképpen a XIX. század közepére Csácscon már alig volt erdő: csak kisebb foltokban volt fellelhető Ördöghegye felől, és a déli részeken. Az erdő aránya csak néhány százalék volt. Bozsok déli és keleti részén viszont összefüggő erdőket találunk. Fenyvest is egyre nagyobb területen jelöltek. Az erdők aránya 50% felett volt. Így 1890-ben egy magas erdősültségű helység egyesült egy erdővel alig rendelkezővel. Ettől az időtől az erdőterület lényegében nem változott.

Az egykor híres, Zala-Válicka völgyi ártéri erdőkből semmi nem maradt.

Gyertyános-tölgyes klímában fekszik a terület, de a domborzat és a helyi éghajlat

Év	1857	1895	1914	1930	1963
Erdő (%)	28 becsült	27	27	26	26

a bükknek is kedvező. A tölgy területe az évszázadok során jelentősen csökkent, a bükké és a fenyőé növekedett.

Csácscon 1569-ben és a későbbi évszázadokban már igen kevés erdő volt, a lakosok más falvak erdeit használták. Az 1568. évi urbáriumban az áll, hogy robotjuk régente csak hordó abrondolásból állt. Ekkor még nem vassal, hanem hajlékony gyertyán, fűz ágakkal szorították össze a hordókat.

A XVIII. század elején a Zalán egy vízzel hajtott deszkametsző működött. 1824-26-ban már távolabb, a botfai ha-

tár közelében is folyt az erdők kihasználása, nagyon sok bükkfát és kisebb mennyiségben tölgyet termeltek le. A Zalavári Apátság erdőse ekkor Csácscon *Sipos Pál* volt.

A XIX. század elején a csácsi határban az erdők kárára irtásföldekkel növelték a szántók, szőlők és rétek területét. A fáradságos munkával kiirtott erdőkből termőterületek lettek.

1841-ben az apátság felmérte és összesítette a csácsi és a bozsoki határban az erdőből keletkezett irtásföldeket. A közel 300 hold irtás terület jelen-

* (Forrás: Szakács László)

tős mennyiséget képviselt. A jobbágságnak járó tűzifa, épületfa a faizás haszonvétele fejében járt. Az erdőben található valamennyi gyümölcsöt szedhették, és legeltethettek is. A korlátozás abból állt, hogy az uraság meghatározta a faizás és a legeltetés helyét és mennyiségét is.

Igen korán, már 1842-ben megtörtént az úrbéri elkülönítés. A birtokrendezés során egy jobbágytelek (ülés) után két hold erdőt számítottak és az erdei legeltetésre kiharítottak összesen 174 1/8 hold erdőt. Az erdő-legelőilletőséget egyben elkülönítetlenül adták ki. A megalakuló közbirtokosságnak 99 szavazásra jogosult tagja volt.

A 174 hold erdő a század végére 131,2 kh-ra olvadt, melynek oka az volt, hogy a legelőerdő egy részét felosztották, kiirtották. Az apátságnak Csácsbozsokon 299 kat. hold 550 négyszögöl erdő jutott. 1847-ben elkészítet-

ték a tagosítási térképet, melyen az erdők is szerepeltek.

Az elkülönítés eredményeképpen a Zalavári Apátság és a csácsbozsoki volt úrbéresek elindultak a polgári fejlődés útján.

Az apátságnál külön erdészet alakult, szakembereket alkalmaztak, felmérték és üzemterveztek az erdőket. Az elkészült üzemtervet 1888-ban hagyták jóvá, eszerint dolgoztak. Az üzemtervben előírták, hogy a bükk és az erdeifenyő a főfaj. A dombhátakra kocsánytalan tölgy ültetését javasolták, a mélyebb fekvésű helyekre, ha nem újult az állomány, éger, kőris, szilfa telepítését ajánlották. A gyertyán ültetését visszaszorították, de az árnyékolás, talajjavítás érdekében engedélyezték a kisebb állomány meglétét. Az erdőben indokolatlanul magasnak tartották az akác meglétét, ezért az irtását rendelték el. Ez egyedüli előírás Zalaegerszeg környékén, más erdőbirtoknál nincs ilyen.

A természetes felújító vágást már régóta alkalmazták. Az egyenletes bontás után megjelenő újulatot fokozatosan szabadították fel. A fel nem újult hézagokat erdeifenyővel ültették be. A 80 éves vágásfordulót felemelték 100 évre.

A Csácsbozsoki Arborétum helyén a második világháború előtt szép elegyetlen lucfenyves volt, de 1923-ban és a háború idején a fák nagy részét kitermelték. Már ekkor az egerszegiek kedvelt kirándulóhelye volt. Szépen írt erről *Pesty Pál*: „Csácstól délre, szűk, erdőkoszorúzza völgyben húzódik meg Bozsok, melynek szívesen látogatott csárdájában valaha betyárok mulattak. Bükkösök és sötét fenyvesek mélyén, csendesen csobogó csermelyek szurdokszerű árcai komoly hegyvidék báját, sőt föntségét varázsolják elénk”.*

